

Wat vraag ik aan mijn kind?

Albert Janssens

7 denkstappen om
een probleem op te lossen.
Een werkboek voor ouders,
leerkrachten en therapeuten

acco

Inleiding

De ontwikkeling van een kind is een heel individueel proces. Dat is ondertussen een algemeen erkende uitspraak. Toch zien we rondom ons zoveel dingen gebeuren waarbij kinderen als een 'groot gemiddelde' worden beschouwd. De structuur van het onderwijs is daarvan een mooi voorbeeld, maar ook in de kleine, dagdagelijkse gebeurtenissen in een gezin is regelmatig te merken dat men vertrekt van overtuigingen in plaats van het individuele kind.

Voor het ene kind is het daarom ook best eenvoudig om te beantwoorden aan de verwachtingen die we stellen. Andere kinderen hebben het er dan weer erg moeilijk mee. Het eerste besluit dat we hieruit mogen trekken, is dat het voor de opvoeder¹ belangrijk is elk kind zo goed mogelijk te kunnen inschatten, te kunnen begrijpen, zodat het voor de juiste uitdagingen wordt gesteld. Om dat goed te kunnen is een groot hart alleen onvoldoende. Kennis van wat allemaal deel uitmaakt van dat kind, is een noodzaak, zeker wanneer het kind buiten het 'gemiddelde' valt. En dat is een hele opdracht! Binnen alle ontwikkelingsdomeinen is er kennis te verwerven. Zeker als professionele opvoeder mag hier gesproken worden van levenslang leren.

Dit boek beperkt zich tot de cognitieve ontwikkeling en gaat op zoek naar een antwoord op de volgende vragen:

- Wat zijn de cognitieve functies die een kind ontwikkelt?
- Hoe kan ik deze cognitieve functies ontdekken?
- Wat kan ik doen wanneer blijkt dat deze cognitieve functies onvoldoende ontwikkelen?

Dat is een moeilijke materie, waarover al heel wat boeken werden geschreven die voor de 'niet-specialist' moeilijk te begrijpen zijn. Daarin ligt nu precies de ambitie van dit boek: een boek over cognitie dat voor velen toegankelijk is, en mogelijke antwoorden biedt die door velen gegeven kunnen

1. Het woord 'opvoeder' in dit boek verwijst zowel naar ouders, leerkrachten, therapeuten, grootouders, ... als naar iedereen die bij het kind betrokken is. Als persoonlijk voornaamwoord wordt steeds de 'hij'-vorm gebruikt.

worden. Een andere doelstelling is ook dat elke opvoeder zich beter bewust wordt van wat hij aan het kind vraagt.

De basis van dit boek vond ik bij professor R. Feuerstein. Hij onderzocht het cognitieve functioneren van kinderen en ontwikkelde er een eigen remediëringsprogramma bij. Zijn ideeën worden vooral gebruikt bij kinderen met een ontwikkelingsachterstand, maar ze zijn eigenlijk bruikbaar voor elk kind, voor elke volwassene.

Wanneer een mens een probleem oplost of een opdracht uitvoert, dan spreekt hij telkens opnieuw een veelheid van cognitieve functies aan om tot een goed resultaat te komen. Cognitieve functies ondersteunen cognitieve vaardigheden. Ik geef een voorbeeld. Als ik twee sleutels met elkaar 'vergelijk' om de voordeur te openen, dan zal ik eerst een aantal criteria zoals kleur, vorm, grootte, ... nauwkeurig waarnemen, waarschijnlijk deze criteria benoemen, alsook het resultaat (een gele, kleine sleutel met scherpe hoeken tegenover een gele, kleine sleutel met afgeronde hoeken). Ik zal in mijn geheugen zoeken welke kenmerken bij dit slot passen, ik zal rekening houden met de vaste kenmerken, enzovoort. Nauwkeurig waarnemen, benoemen, vaste kenmerken opzoeken, ... zijn cognitieve functies. Vergelijken is de overkoepelende cognitieve vaardigheid. Indien ik op een van deze cognitieve functies zwak scoor, dan zal mijn vergelijkingsproces moeilijk verlopen. Verbeter ik me in het gebruik van deze cognitieve functies, dan zal niet alleen het vergelijken verbeteren, maar ook andere cognitieve vaardigheden.

De belangrijkste cognitieve functies gebruiken we in bijna alles wat we doen. Het zijn immers deze cognitieve functies die – als ze onvoldoende ontwikkeld zijn – maken dat kinderen het zo moeilijk hebben om nieuwe dingen te leren. Opvoeders werken nog al te dikwijls op overkoepelende cognitieve vaardigheden bij gebrek aan eigen inzichten in deze materie. Daarom is het zo belangrijk om de cognitieve functies en het belang ervan te kennen. Daartoe wil dit boek een bijdrage leveren.

Een rijtje cognitieve functies opsommen biedt weinig structuur. Daarom wordt het lerend handelen met het oog op het oplossen van een probleem opgesplitst in zeven denkstappen. Binnen elke denkstap worden de belangrijkste cognitieve functies die vereist zijn, besproken. Elke denkstap heeft een vaste structuur:

- de denkstap wordt uitgelegd;
- de belangrijkste cognitieve functies binnen de denkstap worden benoemd en uitgelegd, onder meer aan de hand van concrete voorbeelden en oefeningen;

- vragen en tips voor de opvoeder maken het theoretische deel af; hierbij werd ik heel goed geholpen door mijn vriend en collega Emiel van Doorn, waarvoor mijn dank;
- bij elke denkstap volgt ook een link naar de mediatiestijl (zie verder) van de opvoeder;
- tot slot wordt op het einde van elke denkstap de hele inhoud nog eens geïllustreerd aan de hand van ‘het verhaal over het ontstaan van dit boek’.

Maar cognitie alleen is onvoldoende voor succesvol handelen, zeker bij kinderen. Ze hebben het nodig om in een ‘veilige’ sfeer te kunnen handelen. De rol van de opvoeder is hierbij zeer groot. Kinderen hebben recht op zo’n veilige leeromgeving en op opvoeders die deze voor hen helpen creëren. Maar hoe begin je daaraan als opvoeder? Het antwoord ligt in een kwaliteitsvolle interactiestijl die de opvoeder opbouwt met het kind. Deze interactiestijl stoelt op een aantal kwaliteitskenmerken. In het vakjargon wordt deze interactiestijl mediatie genoemd, de kwaliteitskenmerken heten mediatiekenmerken. Omdat het begeleiden van kinderen in hun ontwikkeling alleen maar optimaal kan gebeuren door een mediator (= hij die medieert), zal bij elke denkstap in dit boek een aantal mediatietips gegeven worden. Wat ze betekenen, vind je terug op de flapranden van dit boek, die omgeplooid kunnen worden zodat het geheel overzien kan worden zonder dat er veel moet worden gebladerd. Wie meer wil weten over mediatie, verwijs ik graag naar mijn boek *Ontwikkeling stimuleren*, waarin vooral de theorie van mediatie wordt uitgelegd, en naar de opvolger van dit boek, *Werken aan mijn mediatiestijl*, dat een echt trainingsboek wordt om te leren mediëren.

Dit is het geheel dat voor je ligt. Een materie waarmee ikzelf al meer dan vijftien jaar elke dag stoei en knoei. Ze is niet eenvoudig om te zetten in vaardigheden van jezelf, maar het loont de moeite de inspanning te leveren. Sinds ik met de materie vertrouwd ben, zie ik zoveel meer gebeuren bij mijn kinderen, thuis en op school. Ik begrijp beter wat er gebeurt en kan er beter op inspelen, zodat de kinderen er uiteindelijk beter van worden. In die zin is dit boek ook een dankbaar getuigenis. Ik hoop dat het ook voor jou een positieve bijdrage kan leveren bij het werk met je kind.